

جغرافیا و روابط انسانی، بهار ۱۳۹۸، دوره ۱، شماره ۴

بررسی برنامه ریزی راهبردی شهر اهواز با تأکید بر رویکرد توسعه ی پایدار

حمدالله قاسمی راد^۱، کورش لطفی^۲

۱- دانشجوی دکترای شهرسازی، گروه شهرسازی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

۲- استادیار گروه شهرسازی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۱/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۲/۲۶

چکیده

قرن بیستم باید قرن شهری شدن دانست چنانچه توسعه ی شهرنشینی در قرن حاضر هم چنان به صورت ناپایدار همراه تغییر و تحولاتی است به واسطه ی ماهیت درونی خودشان و تحولات ایجاد شده در عرصه های مختلف جامعه با متغیرهای بسیاری درگیر است. برای هدایت روند توسعه ی شهرها به گونه ای پایدار، باید با بررسی نظام یافته و سیستماتیک، اندرکنش میان این متغیرها را شناخت و به درستی تحلیل نمود از آنجایی که جوامع شهری، با توجه به شرایط کنونی برای نیل به برنامه ریزی راهبردی سعی در تحقق ابعاد توسعه ی پایدار است و بستر سازی مناسب برای تغییر سمت و سوی برنامه ریزی به اهداف توسعه ی پایدار باشد روش تحقیق در مقاله ی حاضر با رویکرد توصیفی - تحلیلی است و مراجعه به منابع معتبر کتابخانه ای و الکترونیکی و تحقیقات میدانی داده ها گرد آوری شد. توسعه ی پایدار به عنوان «متغیر مستقل» و شاخص های زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی «متغیر وابسته» مد نظر بوده است. با روش برنامه ریزی استراتژیک کمی (ابزاری برای تحلیل سیستماتیک محیط داخلی و خارجی) و در قالب تکنیک سوات مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان می دهد: شهر اهواز به منظور تحقق توسعه ی پایدار در آن بوسیله عوامل خارجی در بن بست بوده و در واقع می توان بیان داشت، باید با بستر سازی مناسب توسعه ی پایدار را در شهر اهواز با تصویب قوانین لازم تحقق یابد با برنامه ریزی مناسب و گسترش سرمایه گذاری در زمینه های اشتغال و آموزش، افزایش کیفیت زیستی و بصری موجبات تقویت عوامل خارجی می شود و با آموزش های شهروندی و تبلیغات در جهت مشارکت برای بهسازی و نوسازی بافت های ناپایدار و ناکارآمد موجبات تقویت عوامل داخلی شد

واژگان کلیدی: برنامه ریزی راهبردی، توسعه پایدار، شهر اهواز.

توسعه‌ی شهرنشینی در قرن حاضر هم چنان به صورت ناپایدار همراه تغییر و تحولاتی است به واسطه‌ی ماهیت درونی خودشان و تحولات ایجاد شده در عرصه‌های مختلف جامعه با متغیرهای بسیاری درگیر اند. برای هدایت روند توسعه‌ی شهرها به گونه‌ای پایدار، باید با بررسی نظام یافته و سیستماتیک، اندرکنش‌های میان این متغیرها را شناخت و به درستی تحلیل نمود (حسینی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱۸)، این شناخت و تحلیل نظام مند نیازمند نگرش راهبردی در قالب برنامه ریزی راهبردی که دارای خصلت جامعیت، انطباق پذیری و تعمیم پذیری نسبی است با وجود همه اینها، لازم به یادآوری است که هرگونه استفاده درست از این الگو مستلزم انطباق مبانی آن با شرایط ویژه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر کشور است که هدف نهایی آن تأمین توسعه پایدار و اعتدالی کیفیت زندگی برای تمام شهروندان جهان است (مهدی زاده، ۱۳۸۲: ۵۱) چنانچه نظام برنامه ریزی و طرح ریزی شهری در ایران به ویژه در طرح‌های توسعه شهری، تصویری از حوزه عمل و فرآیند تهیه و تحقق پذیری آینده‌ای روشن ارائه نمی‌دهد و به صورت ابزار تصمیم‌سازی در اختیار تصمیم‌گیران یا مدیران شهری است، به همین دلیل طرح‌های شهری ماهیت تصمیم‌سازی دارند نه تصمیم‌گیری؛ چرا که تصمیم‌گیری براساس ملاحظات و امکانات و محدودیت‌ها از ابزار تصمیم‌سازی استخراج شده و به اجرا در می‌آید (شاه حسینی، ۱۳۹۰: ۸)، یکی از دلایل عدم تحقق طرح‌ها، نگرش مبتنی بر فقدان هدف گذاری طرح‌های شهری در ایران می‌باشد که همان فقدان نگرش راهبردی در نظام برنامه ریزی شهری ایران است (احمدیان، ۱۳۸۲: ۳۷) به عبارتی چنین برنامه‌هایی جهت پاسخگویی به یک سری مشکلات اجتماعی و اقتصادی و... که جز ابعاد توسعه پایدار می‌باشد است، که محصول آن به صورت طرح‌های جامع و تفصیلی مدون شد تا برنامه ریزی راهبردی شهرها با تدوین استراتژی‌هایی به مثابه شهری پایدار نمایان شود (اسلامی و امین زاده، ۱۳۹۲: ۳۴).

در این پژوهش سعی شده است: استراتژی‌ها و راهبرد‌های لازم برای رسیدن به اهداف توسعه‌ی پایدار در شهر اهواز فراهم شود. برای دست‌یابی به این هدف مهم، از روش تحلیل راهبردی *SWOT* بکار گرفته شده است که با روش منظم و سیستماتیک آن برنامه ریزی استراتژیک کمی «عوامل داخلی و خارجی» بررسی شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

نمودار ۱: مدل تحلیلی فرآیند به کار گیری برنامه ریزی راهبردی در قالب رویکرد توسعه ی پایدار

۱-۲- پیشینه تحقیق

(حاتمی نژاد و همکاران ، ۱۳۸۹) ، در مقاله ای تحت عنوان برنامه ریزی راهبردی توسعه ی پایدار شهر سبزوار، با تدوین راهبردهای توسعه ی شهر سبزوار به این نتیجه رسیده اند: براساس نظریه ی توسعه ی پایدار شهری است با روش تحقیق مبتنی بر بهره گیری از روش های توصیفی و تحلیلی است در بخش نظری تحقیق به طور خاص از روش تحلیل داده های ثانویه (اسنادی) استفاده شده و در بخش عملی ، روش تحقیق مطالعه ی موردی بوده است که در آن علاوه بر استفاده از روش اسنادی ، از روش های تحقیق کیفی همانند مصاحبه ی عمیق و مشاهده فردی علنی استفاده شده و در تحلیل داده از روش تحلیل راهبردی استفاده شده است ، تکنیک های مورد استفاده برای تحلیل عبارتند از : تکنیک دلفی و الگنی تحلیلی کیفی سوات ، که در قالب رویکرد راهبردی مورد استفاده قرار گرفته اند ، یافته های تحقیق حاکی از این است که در بخش عوامل درونی ، نقاط ضعف شهر بر نقاط قوت آن برتری دارد و در بخش عوامل بیرونی ، فرصت های شهر بر تهدیدهای آن دارای برتری محسوسی است ، نتیجه اینکه ، برنامه ریزی توسعه

ی پایدار شهر باید مبتنی بر راهبردهای گروه *WO* باشد، به عبارت دیگر از فرصت های بیرونی جهت برطرف کردن نقاط ضعف درونی شهر بهره گرفت.

(حاجی نژاد و یاری، ۱۳۹۲) در مقاله ای تحت عنوان برنامه ریزی راهبردی اکوتوریسم با استفاده از مدل ترکیبی *SWOT-TOPSIS* مطالعه موردی پارک جنگلی بلوران کوهدشت به این نتیجه رسیده اند: توسعه گردشگری در فضاهای جغرافیایی و به ویژه اکوتوریسم علاوه بر پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، آثار زیست محیطی قابل توجهی بر جای می گذارد، این آثار در صورت عدم دقت نظر و تدوین و انجام اقدامات پیشگیرانه در قالب راهبردها، استانداردها و ارزیابی های مستمر و مشخص و روشن اثرات تخریبی بسیاری در ابعاد محیط انسانی و طبیعی در حوزه ی عمل اکوتوریسم بر جای خواهد گذاشت. بر این اساس هدف از انجام تحقیق حاضر بررسی اکوتوریسم در پارک جنگلی شهید کونانی بلوران و ارائه ی استراتژی های مناسب در جهت توسعه ی اکوتوریسم پارک با دقت نظر و رعایت وجوه همه جانبه ی اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی آن است. هم چنین این پارک در بخشی از اراضی متعلق به قریه ابوالوفا و قریه بلوران شهرستان کوهدشت با مساحتی حدود ۱۱۰۰ هکتار و در دامنه ی شمالی رشته کوه بلوران واقع شده است روش تحقیق این تحقیق به صورت ترکیبی (روش های پیمایشی و توصیفی - تحلیلی) است. در این راستا یافته های مقدماتی تحقیق تکنیک سوات مورد بررسی قرار گرفت و در نهایت ۸ نقطه قوت، ۹ نقطه ضعف، ۷ تهدید و ۷ فرصت بررسی شد و ۲۵ استراتژی متناسب و کاربردی ارائه گردید و در نهایت با بهره گیری از تکنیک تاپسیس نقاط قوت، ضعف، تهدیدات و فرصت ها با شاخص های نظر مسئولان، گردشگران و مردم روستاهای اطراف رتبه بندی شدند. نتایج تکنیک تاپسیس نشان می دهد که تهدیدات بیرونی تأثیر بیشتری در مقایسه با سایر عوامل در گردشگری پارک دارند از این رو برای توسعه ی اکوتوریسم در این منطقه استراتژی های تدافعی در اولویت قرار می گیرند.

۳-۱- روش تحقیق

شروع برنامه ریزی راهبردی و شناسایی دستورها و رسالت ها و ارزش ها با استفاده از ماتریس ارزیابی عوامل خارجی می توانند عوامل اقتصادی، اجتماعی، محیطی و... را مورد ارزیابی قرار دهند (حکمت نیا و موسوی، ۱۳۹۲: نقل قول از دیوید ۱۳۸۳: ۳۵). ماتریس عوامل داخلی، حاصل بررسی عوامل داخلی سیستم است که در این ماتریس (نقاط قوت و ضعف) اصلی سیستم را تدوین و ارزیابی می نماید (حکمت نیا و موسوی، ۱۳۹۲: ۳۰۹) و تبیین مسائل استراتژیک و بعد از تنظیم راهبرد هاف اجرا نتیجه گیری و ارزیابی است (بهزاد فر و همکاران، ۱۳۸۷) در ادامه روشهای تحلیل به اختصار تشریح می شود: تحلیل سوات یک ابزار مهم حمایت کننده برای تصمیم گیری می باشد و به شکل معمول ابزاری برای تحلیل سیستماتیک محیط داخلی و خارجی یک سازمان به کار برده می شود (کمال آبادی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۲).

روش تحقیق در مقاله ی حاضر، با رویکرد توصیفی - تحلیلی است با مراجعه به منابع معتبر کتابخانه ای و الکترونیکی و تحقیقات میدانی داده ها گرد آوری شد. توسعه ی پایدار به عنوان «متغیر مستقل» و شاخص های زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی «متغیر وابسته» مد نظر بوده است. با روش برنامه ریزی استراتژیک کمی و در قالب تکنیک سوات مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۲- مبانی نظری

بررسی دیدگاه ها و نظریه های مختلف به ویژه نقطه نظرات محققان و اندیشمندان درباره برنامه ریزی ، برنامه ریزی راهبردی و توسعه و توسعه ی پایدار از مقوله های حساس در زمینه ی تحقق اهداف تحقیق است پرداخته می شود:

۲-۱- سیر تحول برنامه ریزی و برنامه ریزی راهبردی

برنامه ریزی را یک فعالیت اجتماعی آگاهانه برای توسعه راهبردهای بهینه از فعالیت های آتی در جهت دست یابی به مجموعه ای از اهداف مورد نظر برای گشودن مشکلات برنامه ریزی در زمینه های پیچیده ای که با قدرت تعهد به تخصص منابع لازم در جهت اجرای راهبرد انتخاب شده همراه است ، تعریف کرده اند. (Almenainger, 2001 : 33) برنامه ریزی به مفهوم امروزی ابتدا در شوروی سابق (۱۹۱۷) آغاز شده اما امروز شاهد گونه های متنوعی از اشکال برنامه ریزی هستیم که هر کدام در برهه ای از زمان و براساس روند تکاملی برنامه ریزی ظهور کرده اند.

جدول ۱ : جایگاه زمانی برنامه ریزی راهبردی در سیر تحول برنامه ریزی راهبردی

نوع برنامه ریزی	کشور	ارائه دهنده	سال
برنامه ریزی اندک افزا	آمریکا	لیند پلوم	۱۹۶۵
برنامه ریزی حمایتی	آمریکا	داویدوف	۱۹۶۵
برنامه ریزی عدالت خواه	آمریکا	-	۱۹۶۵
برنامه ریزی سیستمی	انگلستان	چادویک	۱۹۶۵
برنامه ریزی راهبردی	آمریکا	-	دهه ۱۹۶۰
برنامه ریزی فرآیندی	انگلستان	فالودی	۱۹۷۳
برنامه ریزی دادو ستدی	آمریکا	فرید من	۱۹۷۲
برنامه ریزی پاسخگو	انگلستان	مک کونل	۱۹۸۱
برنامه ریزی دموکراتیک	آمریکا	فین اشتاین	۱۹۸۵
برنامه ریزی مشارکتی	بریتانیا	هیلی	دهه ۱۹۹۰
برنامه ریزی طراحی محور برای جامعه	آمریکا	دیوید والترز و لیندا براون	۲۰۰۷

منبع : مهدی زاده ، ۱۲:۱۳۸۲ ، ۱۹ : 2007 , Walters and Brow

برای راهبردی تعاریف متعددی ذکر شده است و هریک از این تعاریف ابعادی از مفاهیم راهبرد را مورد توجه قرار داده است برای مثال دایرالمعارف بریتانیا راهبرد را از دید نظامی با تعبیر "گسترده بیشتر عملیاتی دوره زمانی بلند مرتبه و جا بجایی انبوه نمونه ها" را قید می کند . هنری متینزبرگ به عنوان یکی از متأخرین در این حوزه برای راهبرد چهار معنی را پیشنهاد می کند. راهبرد به معنی طرح ، تهدید ، الگو و دیدگاه (کوبین ، متینز برگ ، جیمز ، ۳۸-۴۰: ۱۳۷۳) مشاوران مک کینزی آن را به عبارت "درک ابعاد مختلف ساختار صنعت و مبانی رقابت در آن " بیان دوم رواج داشت برنامه ریزی سالیانه و یا بودجه بندی بوده است که طی آن هزینه ها و درآمد ها مورد پیش بینی و برآورد قرار می گیرد حساب کرده اند . پس از جنگ جهانی دوم پیشرفت تکنولوژی و توسعه حمل و

نقل و ارتباطات، حمل و نقل هوایی تحرک بیشتری را در کسب و کار ایجاد کرد و برنامه ریزی در افق بلندمدتری را ضروری ساخت. در اوایل دهه ۱۹۶۰ وزارت دفاع آمریکا تصمیم گرفت تا تجربیات زیادی که از تصمیم گیری های راهبردی بعد از جنگ جهانی دوم حاصل شده بود که را تدوین کند و با این اقدام اساسی مبنای برنامه ریزی راهبردی پایه گذاری شد. در سال بعد آلفرد چندلر استاد دانشگاه هاروارد این مفاهیم را به دنیای کسب و کار را بر مبنای افکار و نظریات چند لر مطرح ساخت. ایگوراسوف این رویکرد را پذیرفت و آن را در محیط واقعی کسب و کار پیاده کرد. موفقیت راسوف در به کار گیری رویکرد راهبردی توجه همگان را به مفاهیم و متدلوژی های ارائه شده جلب نمود. در اوایل دهه ۱۹۷۰ گروه مشاوران بوستون متدلوژی پیرنولیوی محصول را به ادبیات راهبرد اضافه کرد. دهه ۱۹۸۰ با نظریات مایکل پورتر در زمینه های رقابتی راهبرد و حوزه رقابت سپری شد و در دهه ۱۹۹۰ عصر جدید رویکرد های راهبرد که در آن "خلاقیت" عنصر اصلی اثر بخش راهبرد را به شمار می آید با نظرات صاحب نظرانی مانند هنری متینزبرگ و گری هامل آغاز شد. در پاره سرچشمه ای رویکرد در برنامه ریزی راهبردی کالبدی، می توان مدعی بود که بانی فیلد از دانشگاه شیکاگو، اولین اظهار نظر منسجم در این باره را ارائه نموده است (اسدی، ۱۳۸۲: ۳۲) در اواسط دهه ۱۹۶۰، رایز با همکاری دیویداف مقاله نظریه انتخاب در برنامه ریزی «*A choice theory of planning*» را ارائه کرد که به نوعی پایه گذار این رویکرد در برنامه ریزی کالبدی بوده است (faludi, 1982: 97) از نظر زمانی، ظهور طرح های راهبردی در برنامه ریزی شهری به دهه های ۷۰ و ۸۰ باز گردد در این زمان با طرح تئوری راهبرد عمومی، طرح های راهبردی عمومیت یافتند. (خسروی و صارمی، ۱۳۹۴: ۴۴).

۲-۲- برنامه ریزی راهبردی

از نظر برایسون، برنامه ریزی راهبردی فرایندی هشت مرحله ای و بسیار منظم تر و مدبرانه تر و مشارکتی از دیگر فرایندها است (بهزادفر و زمانیان، ۱۳۸۷: ۹۰) طبیعی و همکاران فرایند برنامه ریزی راهبردی را دربرگیرنده سه مرحله می دانند: تدوین راهبردها، اجرای راهبرد ها و ارزیابی راهبرد ها (طیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۹۲) این نوع برنامه ریزی دارای جامعیت و دید بلند مدت است (طیبی و ملکی، ۱۳۸۲: ۳۵) ارائه برنامه ریزی راهبردی با مدل های مختلفی از جمله مدل راهبردی که ابزاری است برای برنامه ریزی راهبردی، برای انجام تحلیل وضعیت و بررسی نقاط قوت و ضعف و نیز فرصت ها و تهدیدات به منظور شناسایی مسائل راهبردی و ارائه راهبرد های مناسب در بلند مدت برای نواحی صورت می پذیرد (McLaren, 1996, 2). رهیافت برنامه ریزی راهبردی پایدار ابتدا مستلزم ایجاد واحدی از فضا یا چشم انداز طبیعی است تا فرایند برنامه ریزی بر مبنای آن هدایت گردد. این رهیافت، تلفیقی مبتنی بر وابستگی و ارتباط متقابل بین همه عناصر و دست اندرکاران گردشگری و هم چنین نیازهای زیرساختی و فیزیکی برای هر کدام از این عناصر است (Court & Lupton, 1997, 351) (بدری و همکاران، ۱۳۹۱) برنامه ریزی به مفهوم امروزی ابتدا در شوروی سابق (۱۹۱۷) آغاز شده اما امروز شاهد گونه های متنوعی از اشکال برنامه ریزی هستیم که هر کدام در برهه ای از زمان و براساس روند تکاملی برنامه ریزی ظهور کرده اند.

مبنای نظری این نوع برنامه ریزی در واقع از نظریه سیستم ها و نظریه تصمیم سازی در مدیریت اخذ شده است و سپس بر برنامه ریزی در بخش عمومی به ویژه برنامه ریزی شهری راه پیدا کرد (مهدی زاده، ۱۳۸۲: ۸۲-۸۳). برنامه ریزی استراتژیک یا همان برنامه ریزی راهبردی در واقع از بطن مدیریت استراتژیک زاده شده است که ابتدا در دهه ۱۹۶۰ در قلمرو فعالیت شرکت های تجاری

در آمریکا رواج پیدا کرد (حکمت نیا، ۱۳۸۵: ۲۸۲). در پی ریشه یابی عمیق شکل گیری این نظریه می توان اظهار نمود که برآمد انتقاد از نظریه کالبدی برنامه ریزی، شکل گیری نظریه های گزینه ای که هم کارکرد اجتماعی و اقتصادی و هم ساختار کالبدی را در نظر آورد، بوده است. رویکرد سیستمی، تفکر راهبردی؛ تفکر مشکل گشایی و دیدگاه ساختاری - کارکردی تا حدی بیانگر چنین تغییری در دیدگاه سنتی برنامه ریزی بوده است.

یکی از خصوصیات بارز برنامه ریزی راهبردی دوری از برنامه ریزی متمرکز، آمرانه و خطی است. این امر از یک طرف مستلزم تقسیم وظایف برنامه ریزی میان سطوح مختلف مدیریت و تصمیم گیری و از طرف دیگر نیازمند مشارکت و همکاری همه نیروهایی است که در حیات دخالت دارد. برنامه ریزی راهبردی براساس امکانات نهادهای محلی و مشارکت جامعه محلی استوار است (مهدی زاده، ۱۳۸۲: ۲۹۹). از جمله دیگر ویژگی های برنامه ریزی راهبردی می توان به این موارد اشاره کرد که، تفکیک سطوح برنامه ریزی (راهبردی و اجرایی) تلفیق فرآیند تصمیم سازی و تصمیم گیری، تأکید بر انعطاف پذیری، پویایی و اصلاح پذیری، تلفیق اهداف کالبدی با اهداف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، تأکید بر عدم تمرکز و فرآیند چرخه ای، تأکید بر افق زمانی کوتاه مدت و گام به گام (همان، ۱۰۶) است.

در یک فرایند تهیه برنامه، گام های متواتر از تعیین و تشخیص پدیده و مساله مورد برنامه ریزی به ارجاع کار برنامه ریزی آغاز و سپس مراحل تهیه و طراحی برنامه که شامل تعیین اهداف، تعیین اولویت ها، تولید راهبرد ها و خط مشی های گزینه، ارزیابی و انتخاب برنامه برتر برای عمل است، انجام می گیرند. بنابراین برون داد یا محصول این فرایند چرخه ای یا دورانی تهیه و طراحی برنامه مجموعه ای از اثرات جانبی است که بر محیط وارد می آید.

۳-۲- مفهوم توسعه و توسعه ی پایدار

توسعه در عرف به فرایندی گفته می شود که طی آن جوامع از شرایط عقب ماندگی با عبور از مراحل تکاملی و کم و بیش یکسان و تحمل دگرگونی های کمی و کیفی به جوامع توسعه یافته تبدیل می شوند و همانگونه که ولفگانگ زاکس گفت توسعه روندی تصور شده است که طی آن «مردم از توسعه نیافتگی به سوی سرنوشت جهانی و محتوم رفاه اقتصادی رهنمون می شوند» (نصیری، ۱۳۷۹: ۴۵). توسعه در مفهوم کلی به معنی بهبود شرایط زندگی، تامین نیازها و زمینه سازی برای نیل به آرمان ها به کهنسالی تمدن بشری است اما مطالعه توسعه در مفهوم خاص به عبارت دیگر «مطالعه منظم مسائل و جریانات به ویژه در عرصه اقتصادی» تاریخچه ای بسیار کوتاهتر دارد توسعه یک نوع افزایش توانایی و علاقه است و به دلیل این که یک نفر و یا یک جامعه نمی تواند آن را از دیگری بیاموزد بنابراین یک فرد و یا یک جامعه نیز نمی تواند دیگری را توسعه دهد یک نفر تنها می تواند برای توسعه دیگری را تشویق و تجهیز نماید (اسلامی، ۱۳۸۱: ۱۸).

فعالیت جنبش های حفاظت محیط زیست در نیمه قرن نوزدهم م، طرح موضوع پایداری به عنوان یک سیاست حفاظتی در اتحادیه حفاظت جهانی در سال ۱۹۸۰ گسترش ترویج آن پس از انتشار گزارش براتلند در سال ۱۹۸۷ گسترش بحث پایداری در سطح جهانی براساس همایش زمین در سال ۱۹۹۲ مطرح شد (کاسمی، ۱۳۸۳: ۱۲۵).

بانک جهانی توسعه پایدار را توسعه ای که دوام یابد نامید. از نظر بانک جهانی با وجود فقر نمی توان محیط طبیعی سالم و پایداری داشت. نبود عدالت اجتماعی تداوم توسعه را دچار مشکل می نماید. در اجلاس ریو راهنماها و توصیه ها در چهار فصل تنظیم گردید که رشد اقتصادی و توسعه اجتماعی به گونه ای صورت پذیرد که سرمایه های زیست محیطی و نیازهای توسعه را برای نسل های بعد دچار نقصان و اختلال نسازد و در اواخر دهه ۹۰ مشخص شد که برای شناسایی بهتر توسعه پایدار لازم است مباحث اقتصادی؛ اجتماعی، سیاسی و زیست محیطی به طور همزمان مورد توجه قرار گیرد عنصر مهم کلیدی در توسعه پایدار تاکید بر حفظ و رفاه نسل ها (حال و آینده) در طول زمان می باشد در الگوی توسعه پایدار سعی می شود که مقدار و کیفیت ثروت میراث نسل آینده را حداقل برابر نسل حاضر در نظر گیرد و بالاخره توسعه پایدار توسعه ای است که نیازهای نسل حاضر را برآورده می سازد بدون اینکه توانایی نسل های آینده در رفع نیازهایشان مورد مخاطره قرار دهد. هدف هایی که در مفهوم توسعه پایدار وجود دارد بسیار گسترده و قابل تامل است (رحمانی، ۱۳۷۴: ۵۲) کمیسیون جهانی محیط زیست توسعه پایدار را اینگونه تعریف می کند: توسعه پایدار فرایندی تغییری است که در استفاده از منابع، هدایت سرمایه گذاری ها، سمت گیری توسعه تکنولوژی و تغییری نهادی است که با نیازهای حال و آینده سازگار می باشد. توسعه پایدار: توسعه ای است که پاسخگویی نیازهای فعلی باشد بدون آنکه توان نسل های آینده در تامین نیازهای خود را تحت تاثیر قرار دهد. (عزیزی، ۱۳۸۰: ۴۲).

جدول ۲: نظریات محققان در ارتباط با توسعه ی پایدار

لمن و کاکس	از نظر این دو دانشمند توسعه پایدار فرایند اصلاح و بهبود وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است که مبتنی بر فناوری و همراه با عدالت اجتماعی باشد به طریقی که اکوسیستم را آلوده و منابع طبیعی را تخریب نکند.
استرانگ	موریس استرانگ توسعه پایدار را « توسعه بوم شناسانه» نامید مهم ترین نیت در این نامگذاری طرح الگویی برای توسعه بود که برای محیط زیست جهانی زیان آور نباشد
چوگول	توسعه پایدار را به حداقل رساندن مصرف منابع تجدید ناشدنی می داند و در این راستا استفاده پایدار از منابع تجدید شونده جذب ظرفیت های محلی و پاسخگویی به نیازهای بشر را مد نظر قرار می دهد
دولین و یاپ	زمانی گفته شد که پایداری زیست کره دیگر مسئله ای صرفاً بوم شناسانه (اکولوژیک) یا معضلی اجتماعی یا مسئله ای اقتصادی نیست بلکه آمیزه ای از هر ۳ است دولین و یاپ از سیاسی بودن این مفهوم سخن به میان آورد که توسعه بدون فرهنگ راه به جایی نخواهد برد و اندیشمندانی نیز دخالت اخلاق و مفاهیم مرتبط با آن را مورد توجه قرار دادند

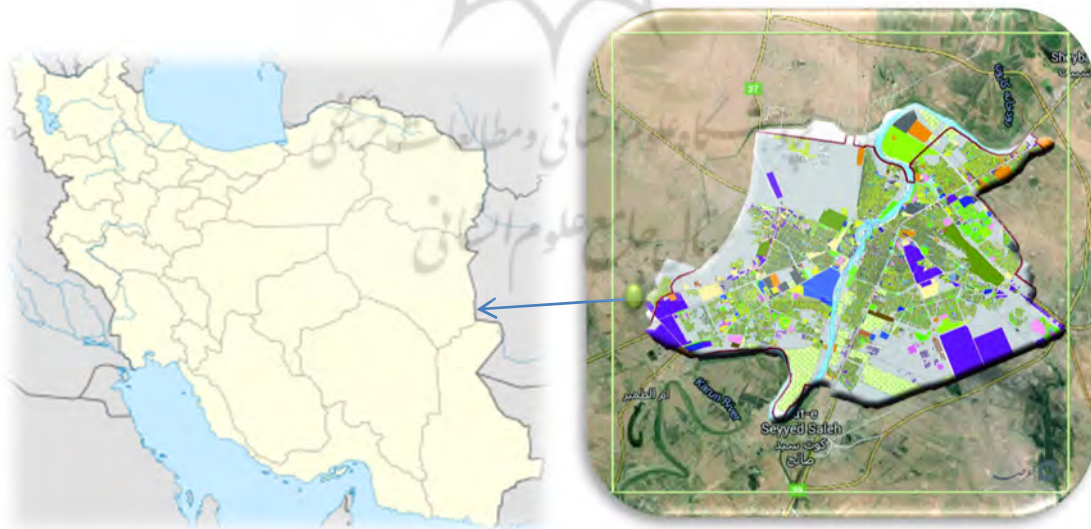
<p>آدامز در کتب محیط زیست و پایداری در جهان سوم به درستی متذکر شد که مفهوم توسعه پایدار نمی تواند در یک خلاء تاریخی به خوبی درک شود. برای شناخت چالش ها و ظرافت ها و ظرفیت های آن پیشاپیش لازم است دگرگونی هایی که در اندیشه و عمل پیرامون سرفصل توسعه به وقوع پیوسته است</p>	<p>آدامز</p>
<p>اکولوژیست های سبز برای حل مشکلات زیست محیطی و اتخاذ سیاست های اقتصادی، حافظ محیط زیست با روش های افراطی و حتی هرج و مرج طلبانه را دنبال می کنند.</p>	<p>اکولوژیست های سبز</p>
<p>وی توسعه پایدار را رابطه متقابل انسان و زمین می داند</p>	<p>رنه دوبو</p>

مأخذ: مطالعات نگارنده، ۱۳۹۷

۳- معرفی محدوده مورد مطالعه: شهر اهواز

شهر اهواز یکی از شهرهای ایران است، که در بخش مرکزی شهرستان اهواز قرار دارد و به عنوان مرکز استان خوزستان شناخته می شود. جمعیت این شهر طبق آمار رسمی سال ۱۳۹۰ برابر ۱،۱۱۲،۰۲۱۱ نفر می باشد، که به عنوان هفتمین شهر پرجمعیت ایران به شمار می آید که موقعیت جغرافیایی آن در نقشه زیر نشان داده شده است (سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۴).

نقشه ۱: موقعیت جغرافیایی شهر اهواز

مأخذ: نگارنده، ۱۳۹۷

۴- تجزیه و تحلیل

جهت تبیین و مشخص نمودن استراتژی های لازم برای توسعه ی پایدار شهر اهواز مطالعات و تحقیقات انجام شد و هم چنین نظرات متخصصان و محققان مرتبط با برنامه ریزی شهری و توسعه ی پایدار در قالب دو گروه عوامل خارجی و عوامل داخلی دخیل مورد شناسایی قرار گرفت و به صورت ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE) و ارزیابی عوامل داخلی (IFE) تنظیم گردید.

نتایج جدول ۳ نشان می دهد که وجود صنایع جهت ایجاد اشتغال و پیشرفت اقتصاد پایدار در بین عوامل خارجی با امتیاز ۳۶٪/فرصت بسیار خوبی برای رشد و توسعه ی پایدار در شهر اهواز بوده و تأثیر مثبتی دارد و بالعکس عدم امکان جلب مشارکت مردمی و افراد با توان اقتصادی بالا ، وجود سکونتگاه های ناکارآمد در بافت شهر اهواز با امتیاز ۳۶٪/ تأثیرات منفی در میزان و تحقق توسعه پایدار در شهر اهواز دارد .

جدول ۳: ماتریس ارزیابی عوامل خارجی

عوامل خارجی	وزن	درجه بندی	امتیاز وزنی
فرصت ها :			
مرکزیت شهر اهواز در جنوب غرب ایران به عنوان تعامل پایدار و همه جانبه با دیگر شهرهای اطراف و مراکز استانی	۸٪	۱	۸٪
وجود صنایع جهت ایجاد اشتغال و پیشرفت اقتصاد پایدار	۹٪	۴	۳۶٪
تأکید بر نقش فرهنگی -تاریخی شهر در شناسایی ابعاد فرهنگی و اجتماعی آن در طرح های فرادست	۸٪	۴	۳۲٪
زمینه حیات برای زیستگاه پرندگان و موجودات مختلف با وجود محیط زیست پایدار	۸٪	۴	۳۲٪
پتانسیل ایجاد مشارکت مردمی به منظور افزایش تعادل زیست محیطی	۸٪	۲	۱۶٪
استفاده از ورزش های آبی در کنار رودخانه ی کارون	۹٪	۳	۲۷٪
تهدیدات			

۲۸٪	۴	۷٪	قرار گرفتن شهر اهواز در روی خطوط گسل و حوزه های اطراف آن
۲۴٪	۳	۸٪	تأثیرات منفی جنگ هشت ساله بر محیط زیست ، اقتصاد و اجتماع شهری
۱۸٪	۲	۹٪	ماندگار شدن مهاجران اقوام مختلف از استان های دیگر به شهر اهواز بعد و قبل از جنگ تحمیلی
۳۶٪	۴	۹٪	عدم امکان جلب مشارکت مردمی و افراد با توان اقتصادی بالا
۳۲٪	۴	۸٪	عدم انسجام طرح های کارشده برای شهر اهواز و مرتبط با اهداف توسعه پایدار
۳۶٪	۴	۹٪	وجود سکونتگاه های ناکارآمد در بافت شهر اهواز
۳۲۵٪	۱		جمع

مأخذ : نگارندگان، ۱۳۹۷

نتایج جدول ۴ نشان می دهد که عوامل وجود سد های مخزنی جهت حفظ منابع آبی به صورت پایدار با امتیاز ۳۲٪ بیشترین امتیاز در تحقق توسعه ی پایدار است به عنوان قوت مناسبی در محیط داخلی شهر اهواز محسوب می شود. ضعف های داخلی هم چون : حمل و نقل غیر بهداشتی و دفن نامناسب پسماندها، فقدان سیستم های دفع فاضلاب جهت حفظ محیط زیست شهری و سطح پایین کیفیت بصری و زیستی، به ترتیب با امتیاز ۳۲٪، ۳۲٪ و ۳۶٪ دارای بیشترین ضعف ها در بین عوامل داخلی است .

جدول ۴: ماتریس ارزیابی عوامل داخلی

عوامل داخلی	وزن	درجه بندی	امتیاز وزنی
قوت ها :			
جریان رودخانه کرخه در این شهر به عنوان پالایش محیط زیست پایدار	۸٪	۱	۸٪
فراوانی آب، وسعت و باروری خاک های حاصلخیز به دلیل نقش جلگه ای شهر اهواز	۷٪	۳	۲۱٪
وجود سد های مخزنی جهت حفظ منابع آبی به صورت پایدار	۸٪	۴	۳۲٪
وجود زمینه مناسب برای گسترش اکوتوریسم پایدار	۹٪	۲	۱۸٪
ضعف ها :			
عدم توسعه راه ها و شبکه های ارتباطی بین روستاهای اطراف شهر اهواز	۸٪	۴	۳۲٪
فقدان سیستم های دفع فاضلاب جهت حفظ محیط زیست شهری	۸٪	۴	۳۲٪
آلودگی های ناشی از صنایع نفت و صنایع در حوزه شهر اهواز و محدوده آن	۷٪	۴	۲۸٪
درجه بالای حرارت هوا که مانع از انجام بسیاری از فعالیت ها می شود	۶٪	۴	۲۴٪
حمل و نقل غیر بهداشتی و دفن نامناسب پسماندها	۸٪	۴	۳۲٪
پایین بودن میزان باسوادی در نقاط شهری و روستایی شهر اهواز	۸٪	۳	۲۴٪
کمبود اشتغال در شهر اهواز	۷٪	۳	۲۱٪
ضعف خدمات و توزیع نامناسب در سطوح اراضی شهر اهواز	۷٪	۲	۱۴٪
سطح پایین کیفیت بصری و زیستی	۹٪	۴	۳۶٪
جمع	۱	۴۲	۳۲۲٪

مأخذ: نگارنده، ۱۳۹۷

جدول ۵: تحلیل نقاط ، قوت ، ضعف ، فرصت و تهدیدات (SWOT)

اهداف کیفی	فرصت ها :	تهدیدات :
	<p>۱- مرکزیت شهر اهواز در جنوب غرب ایران به عنوان تعامل پایدار و همه جانبه با دیگر شهرهای اطراف و مراکز استانی</p> <p>۲- وجود صنایع جهت ایجاد اشتغال و پیشرفت اقتصاد پایدار</p> <p>۳- تأکید بر نقش فرهنگی -تاریخی شهر در شناسایی ابعاد فرهنگی و اجتماعی آن در طرح های فرادست</p> <p>۴- زمینه حیات برای زیستگاه پرندگان و موجودات مختلف با وجود محیط زیست پایدار</p> <p>۵- استفاده از ورزش های آبی در کنار رودخانه کارون و کرخه</p> <p>۶- پتانسیل ایجاد مشارکت مردمی به منظور افزایش تعادل زیست محیطی</p>	<p>۱- قرار گرفتن شهر اهواز در روی خطوط گسل و حوزه های اطراف آن</p> <p>۲- تأثیرات منفی جنگ هشت ساله بر محیط زیست ، اقتصاد و اجتماع شهری</p> <p>۳- ماندگار شدن مهاجران اقوام مختلف از استان های دیگر به شهر اهواز بعد و قبل از جنگ تحمیلی</p> <p>۴- عدم امکان جلب مشارکت مردمی و افراد با توان اقتصادی بالا</p> <p>۵- عدم انسجام طرح های کارشده برای شهر اهواز و مرتبط با اهداف توسعه پایدار</p> <p>۶- وجود سکونتگاه های ناکارآمد در بافت شهر اهواز</p>
<p>نقاط قوت :</p> <p>۱- جریان رودخانه کرخه در این شهر به عنوان پالایش محیط زیست پایدار</p> <p>۲- فراوانی آب ، وسعت و باروری خاک های حاصلخیز به دلیل نقش جلگه ای شهر اهواز</p> <p>۳- وجود سد های مخزنی جهت حفظ منابع آبی به صورت پایدار</p> <p>۴- وجود زمینه مناسب برای گسترش اکوتوریسم پایدار</p>	<p>ST1 : ایجاد بستر مناسب برای گسترش سرمایه گذاری در بخش اکوتوریسم پایدار</p> <p>ST2 : استفاده از پتانسیل های شهر اهواز جهت تبدیل آن به قطب آبی</p>	<p>ST1 بهره گیری از نیروهای متخصص و مجرب بومی جهت سرمایه گذاری در شهر اهواز</p> <p>ST2 بهره گیری از سرمایه های مولد جهت تولید اشتغال و توزیع مناسب خدمات</p>

پروژه گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

<p>WT آموزش و اطلاع رسانی به ساکنان شهر اهواز با سرمایه گذاری در زمینه آموزش شهروندی</p>	<p>OW1 بهره گیری از نیروهای بومی به مثابه افزایش کیفیت زیستی شهر</p> <p>OW2 بهره گیری از منبع آبی جهت کاهش دمای شهر اهواز</p> <p>OW3 استفاده از موقعیت جغرافیایی و سیاسی اهواز جهت گسترش خدمات در سطح شهر</p>	<p>نقاط ضعف</p> <p>۱- عدم توسعه راه ها و شبکه های ارتباطی بین روستاهای اطراف شهر اهواز</p> <p>۲- فقدان سیستم های دفع فاضلاب جهت حفظ محیط زیست شهری</p> <p>۳- آلودگی های ناشی از صنایع نفت و صنایع در حوزه شهر اهواز و محدوده آن</p> <p>۴- درجه بالای حرارت هوا که مانع از انجام بسیاری از فعالیت ها می شود</p> <p>۵- حمل و نقل غیر بهداشتی و دفن نامناسب آنها</p> <p>۶- پایین بودن میزان باسوادی در نقاط شهری و روستایی شهر اهواز</p> <p>۷- کمبود اشتغال در شهر اهواز</p> <p>۸- ضعف خدمات و توزیع نامناسب در سطوح اراضی شهر اهواز</p> <p>۹- سطح پایین کیفیت بصری و زیستی</p>
---	--	--

مأخذ: نگارنده، ۱۳۹۷

در جدول ۶ نیز *QSPM* مربوط به ماتریس ارزیابی برنامه ریزی راهبردی کمی نشان داده شده است. در ستون هایی که مشاهده می کنید: هر ستون خود شامل *AS* (نمره جذابیت) و *TAS* (کل نمره جذابیت) است. کل نمره جذابیت از حاصل ضرب وزن در نمره جذابیت به دست می آید. نمره جذابیت می تواند ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ باشد. بالاترین جذابیت = ۴ و پایین ترین جذابیت = ۱ خواهد بود.

یک سری از استراتژی ها جذابیت نداشته و با تکیه بر مشاهدات تجربی و میدانی از شهر اهواز امتیاز داده می شود. هر کدام از استراتژی هایی که امتیاز بیشتری دارد دارای اولویت بیشتری بوده طبق ابعاد و مولفه های توسعه ی پایدار در دستور کار قرار گیرد.

جدول ۶: ماتریس ارزیابی برنامه ریزی راهبردی کمی

WT		ST2		ST1		WO3		WO2		WO1		SO3		SO2		SO1		وزن	عوامل استراتژیک
TAS	AS	TAS	A	TA	AS	TA	A	TA	A	TA	A	TA	A	TA	A	TAS	A		
۱۶٪	۲	۳۲٪	۴	۳۲٪	۴	۱۶٪	۸	-	-	۸٪	۱	۸٪	۱	۱۶٪	۲	۸٪	۱	۸٪	فرصت ها:
																			مرکزیت شهر اهواز در جنوب غرب ایران به عنوان تعامل پایدار و همه جانبه با دیگر شهرهای اطراف و مراکز استانی

۱۸٪	۲	۳۶٪	۴	۳۶٪	۴	۲۷٪	۳	-	-	-	-	۳۶٪	۴	۳۶٪	۴	۳۶٪	۴	۹٪	وجود صنایع جهت ایجاد اشتغال و پیشرفت اقتصاد پایدار
۳۲٪	۴	۲۱٪	۳	۳۲٪	۴	-	-	۳۲٪	۴	-	-	۳۲٪	۴	۳۲٪	۴	۳۲٪	۴	۳۲٪	تأکید بر نقش فرهنگی-تاریخی شهر در شناسایی ابعاد فرهنگی و اجتماعی آن در طرح های فرادست
۲۴٪	۳	۱۸٪	۳	۲۴٪	۴	-	-	-	-	-	-	۳۲٪	۴	۱۶٪	۲	۳۲٪	۴	۸٪	زمینه حیات برای زیستگاه پرندگان و موجودات مختلف با وجود محیط زیست پایدار
۳۲٪	۴	۸٪	۱	۱۶٪	۲	-	-	-	-	-	-	۲۴٪	۳	۱۶٪	۲	۱۶٪	۲	۸٪	پتانسیل ایجاد مشارکت مردمی به منظور افزایش تعادل زیست محیطی
۱۸٪	۲	۱۸٪	۲	۲۷٪	۳	-	-	-	-	-	-	۲۷٪	۳	۱۸٪	۲	۲۷٪	۳	۹٪	استفاده از ورزش های آبی در کنار رودخانه کارون و کرخه
تهدیدات																			
۱۸٪	۲	۱۸٪	۲	۹٪	۱	-	-	۳۶٪	۴	۱۸٪	۲	۱۸٪	۲	۲۷٪	۳	۲۷٪	۳	۹٪	قرار گرفتن شهر اهواز در روی خطوط گسل و حوزه های اطراف آن
۳۲٪	۱	۱۶٪	۲	۸٪	۱	-	-	-	-	-	-	۱۶٪	۲	۳۲٪	۴	۳۲٪	۴	۸٪	تأثیرات منفی جنگ هشت ساله بر محیط زیست ، اقتصاد و اجتماع شهری
۱۴٪	۲	۷٪	۱	۷٪	۱	-	-	۲۸٪	۴	۱۴٪	۲	۲۱٪	۳	۱۴٪	۲	۲۸٪	۴	۷٪	ماندگار شدن مهاجران اقوام مختلف از استان های دیگر به شهر اهواز بعد و قبل از جنگ تحمیلی
۹٪	۱	۹٪	۱	۱۸٪	۲	-	-	-	-	-	-	۲۷٪	۳	۳۶٪	۴	۳۶٪	۴	۹٪	عدم امکان جلب مشارکت مردمی و افراد با توان اقتصادی بالا

۱۶٪	۲	۱۶٪	۲	۸٪	۱	۱۶٪	۲	-	-	-	-	۲۴٪	۳	۳۲٪	۴	۲۴٪	۳	۸٪	عدم انسجام طرح های کار شده برای شهر اهواز و مرتبط با اهداف توسعه پایدار
۱۸٪	۲	۳۶٪	۴	۱۸٪	۲	۲۷٪	۳	-	-	-	-	۳۶٪	۴	۲۷٪	۳	۲۷٪	۳	۹٪	وجود سکونتگاه های ناکارآمد در بافت شهر اهواز
۲۴۷٪		۲۳۵٪		۲۳۵٪		۸۶٪						۳۰۱٪		۳۰۲٪		۳۲۴٪		۱	جمع

مأخذ : نگارندگان ۱۳۹۷

در جدول ۷ نیز، به دلیل بالا بودن امتیاز استراتژی *SO1* و *ST2*، از جمله موارد مهمی است که در بازآفرینی سکونتگاه غیررسمی محله هادی آباد جز مولفه های کالبدی و اجتماعی مورد توجه قرار می گیرد. عدم وجود حس تعلق به مکان وجود جمعیت پیر و سالخورده قابل توجه (ساکنان قدیمی) جزء ضعف این محله است

جدول ۷: ماتریس ارزیابی برنامه ریزی راهبردی کمی

WT		ST2		ST1		WO3		WO2		WO1		SO3		SO2		SO1		وزن	عوامل استراتژیک
TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS		
۱۶٪	۲	۳۲٪	۴	۱۶٪	۲	-	-	-	-	-	-	۱۶٪	۲	۱۶٪	۲	۸٪	۱	۸٪	جریان رودخانه کرخه در این شهر به عنوان پالایش محیط زیست پایدار
۳۲٪	۴	۱۶٪	۲	۱۶٪	۲	-	-	-	-	-	-	۳۲٪	۴	۳۲٪	۴	۳۲٪	۴	۸٪	فرآوری آب، وسعت و باروری خاک های حاصلخیز به دلیل نقش جلگه ای شهر اهواز
۲۸٪	۳	۲۸٪	۴	۲۸٪	۴	-	-	-	-	-	-	۲۸٪	۴	۲۸٪	۴	۲۱٪	۳	۷٪	وجود سد های مخزنی جهت حفظ منابع آبی به صورت پایدار
۲۷٪	۳	۲۷٪	۳	۱۸٪	۲	-	-	-	-	-	-	۱۸٪	۲	۱۸٪	۲	۱۸٪	۲	۹٪	وجود زمینه مناسب برای گسترش اکوتوریسم پایدار
۳۲٪	۴	۲۱٪	۳	۲۴٪	۳	-	-	-	-	-	-	۱۶٪	۲	۱۶٪	۲	۳۲٪	۴	۸٪	عدم توسعه راه ها و شبکه های ارتباطی بین روستاهای اطراف شهر اهواز
۲۴٪	۳	۲۴٪	۳	۸٪	۱	-	-	-	-	-	-	۳۲٪	۲	۳۲٪	۲	۳۲٪	۴	۸٪	فقدان سیستم های دفع فاضلاب جهت حفظ محیط زیست شهری
۲۱٪	۳	۲۱٪	۳	۱۴٪	۲	-	-	-	-	-	-	۱۴٪	۲	۷٪	۱	۲۸٪	۴	۷٪	آلودگی های ناشی از صنایع نفت و صنایع در حوزه شهر اهواز و محدوده آن
۱۲٪	۲	۱۲٪	۲	۱۳٪	۲	-	-	-	-	-	-	۱۸٪	۳	۱۸٪	۳	۲۴٪	۴	۶٪	در چه بالای حرارت هوا که مانع از انجام بسیاری از فعالیت ها می شود
۱۶٪	۲	۱۶٪	۲	۱۶٪	۲	-	-	-	-	-	-	۱۶٪	۲	۲۴۰٪	۴	۲۴٪	۳	۸٪	حمل و نقل غیر بهداشتی و دفن نامناسب آنها
۱۴٪	۲	۲۸٪	۴	۱۴٪	۲	-	-	-	-	-	-	۲۸٪	۴	۱۴٪	۲	۲۱٪	۳	۷٪	پایین بودن میزان باسواد در نقاط شهری و روستایی شهر اهواز

۲۱٪	۳	۲۸٪	۴	۲۸٪	۴	-	-	-	-	-	-	۱۴٪	۲	۱۴٪	۲	۱۴٪	۲	۷٪	کمبود اشتغال در شهر اهواز
۳۶٪	۴	۲۷٪	۳	۱۸٪	۲	-	-	-	-	-	-	۲۷٪	۳	۱۸٪	۲	۳۶٪	۴	۹٪	ضعف خدمات و توزیع نامناسب در سطوح اراضی شهر اهواز
۲۴٪	۳	۳۲٪	۴	۱۶٪	۲	-	-	-	-	-	-	۲۴٪	۳	۱۶٪	۲	۳۲٪	۴	۸٪	سطح پایین کیفیت بصری و زیستی
۳۰۳٪		۳۱۲٪		۲۲۸٪								۲۸۳٪		۲۵۳٪			۳۲۲٪	۱	جمع

مأخذ : نگارندگان ، ۱۳۹۷

۵- جمع بندی ، نتیجه گیری و ارائه پیشنهاد ها

براساس نتایج بدست آمده ، شهر اهواز جهت رسیدن به توسعه ی پایدار و تحقق ابعاد و اهداف آن ، نتایج تحقیق نشان می دهد : شهر اهواز به منظور تحقق توسعه ی پایدار در آن بوسیله عوامل خارجی در بن بست بوده و در واقع می توان بیان داشت ، باید با بستر سازی مناسب توسعه ی پایدار را در شهر اهواز با تصویب قوانین لازم تحقق یابد با برنامه ریزی مناسب و گسترش سرمایه گذاری در زمینه های اشتغال و آموزش، افزایش کیفیت زیستی و بصری موجبات تقویت عوامل خارجی شد و با آموزش های شهروندی و تبلیغات در جهت مشارکت برای بهسازی و نوسازی بافت های ناپایدار و ناکارآمد موجبات تقویت عوامل داخلی شد.

توسعه ی پایدار به عنوان رویکردی که همه جوانب و ابعاد اقتصادی ، اجتماعی و زیست محیطی و.. را در نظر دارد، از آنجایی که شهر پدیده ای پیچیده ، چند بعدی و پویاست ، پیش بینی راهبردی و برنامه ریزی نظام مند و منسجم و دارای اصالت نیز با تأمین رویکرد توسعه پایدار و هدفمند سازی آن قابل اجرا می باشد ، با تدوین راهبرد های هم چون ، حفاظت ، احیاء و بهره برداری پایدار از محیط ، توسعه مشارکت عمومی در فرایند توسعه و حفاظت از محیط زیست پایدار ، توسعه صنایع و منابع آبی پایدار ، جلوگیری از تخریب و کاهش آلودگی های محیطی و...هدایت و توسعه ی شهر اهواز کنترل کرده و تعادل زیست محیطی آن را حفظ کرد.

بنابراین مهم ترین استراتژی ها برای تحقق توسعه ی پایدار در شهر اهواز ایجاد بستر سازی برای سرمایه گذاری بخش های مختلف خصوصی و عمومی می باشد. به عنوان یک استراتژی تهاجمی می تواند به نتیجه ی مطلوب برسد. البته دیگر استراتژی های تهاجمی ، در تغییر جهت و سمت و سوی تدافعی بهتر می تواند منجر به شهری پایدار در اهواز شاهد خواهید بود : به منظور تحقق توسعه ی پایدار در شهر اهواز موارد زیر پیشنهاد می گردد.

-بستر سازی برای آموزش شهروندان شهر اهواز

-ترغیب سرمایه گذاران جهت سرمایه گذاری در شهر اهواز به مثابه بازیافت بدون آلودگی زیست محیطی

-توسعه و گسترش راه های ارتباطی و مواصلاتی در بخش های مختلف شهر

-بهره گیری از متخصصان برنامه ریزی شهری و شهرسازی و.. جهت نوسازی و بهسازی بافت های ناکارآمد

۶- منابع

- ۱- مهدی زاده، جواد، ۱۳۸۲، امکانات و محدودیت های کاربرد برنامه ریزی راهبردی در ایران، فصلنامه مدیریت شهری، تابستان، شماره ۱۴، صفحات ۵۵-۴۸
- ۲- حاجی نژاد، علی، یاری، منیر، ۱۳۹۲، برنامه ریزی راهبردی اکوتوریسم با استفاده از مدل ترکیبی *SWOT-TOPSIS* مورد پارک جنگلی بلوران کوهدشت، مجله جغرافیا و توسعه، پاییز، شماره ۳۲، صفحات ۱۹۱-۱۷۷
- ۳- بدری، سید علی، نعمتی، مرتضی، ۱۳۸۸، برنامه ریزی راهبردی توسعه اقتصادی با رویکرد مشارکتی مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان لنگه، مجله پژوهش های جغرافیای انسانی، تابستان، شماره ۶۸، صفحات ۸۴-۶۹.
- ۴- هادیانی، زهره، احدنژاد، محسن، کاظمی زاد، شمس الله، قنبری، حکیمه، ۱۳۹۱، برنامه ریزی راهبردی توسعه گردشگری براساس تحلیل *SWOT* مطالعه موردی شهر شیراز، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، پاییز، شماره ۴۷، صفحات ۱۳۲-۱۱۱.
- ۵- حسینی، هادی، حاتمی نژاد، حسین، قدرتی، حسین، ۱۳۸۹، برنامه ریزی راهبردی توسعه ی پایدار شهر سبزوار، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، پاییز و زمستان، شماره ۱۵، صفحات ۱۵۰-۱۱۷.
- ۶- اسلامی، غلامرضا، ۱۳۸۱، مواجهه با مشکلات و توسعه درونزا، نشریه صفا، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، شماره ۳۴
- ۷- رحمانی، صفت ا.، ۱۳۷۴، آشنایی با توسعه پایدار، ماهنامه علمی اجتماعی و اقتصادی جهاد، شماره ۱۷۲-۱۷۳.
- ۸- عزیزی، محمد مهدی، ۱۳۸۰، توسعه شهری پایدار، نشریه صفا، شماره ۳۳، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- ۹- کاظمی، مهدی، ۱۳۸۳، مدیریت گردشگری، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ۱۰- حکمت نیا، حسن، موسوی، میر نجف، ۱۳۹۲، کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه ریزی شهری و ناحیه ای، چاپ سوم، انتشارات آزاد پیما.
- ۱۱- برایشون، جان، ۱۳۸۲، برنامه ریزی استراتژیک برای سازمان های دولتی و غیر انتفاعی، ترجمه عباس منوریان، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور
- ۱۲- سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۴، شهر اهواز.
- ۱۳- حسینی نسب، ح، راشدی، ح، ۱۳۸۸، ارائه ی رویکردی تلفیقی به منظور افزایش اثر بخشی برنامه ریزی راهبردی در سازمان های دولتی، مجموعه مقالات چهارمین کنفرانس بین المللی مدیریت راهبردی، گروه مشاوران مدیریت ناب، تهران.
- ۱۴- حسینی، هادی، حاتمی نژاد، حسین، قدرتی، حسین، ۱۳۸۹، برنامه ریزی راهبردی توسعه ی پایدار شهر سبزوار، مجله ی جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره ۱۵، صص ۱۱۷-۱۵۰.

15- *Almenainger, 2001, STRATEGIC PLANNING: A TEN-STEP GUIDE**